

doi: 10.5281/zenodo.3476228

**ПСИХОЛІНГВІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОЛОВНОГО ПЕРСОНАЖА
БРИТАНСЬКОГО ПОСТПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО РОМАНУ
«ДИВНИЙ ВИПАДОК ІЗ СОБАКОЮ ВНОЧІ»**

***Psycholinguistic Outlines of the Protagonist in Post-Postmodern British Novel
«The Curios of the Night-Time»***

Dmytro Drozdovskyi

Ph.D., Academic Fellow

Shevchenko Institute of Literature of the National Academy
of Sciences of Ukraine, Ukraine
drozdovskyi@ukr.net
orcid.org/0000-0002-2838-6086

Abstract

In the abstract, I have investigated the specific representation of autistic thinking in contemporary post-postmodern novel. “The Curious Incident of the Dog in the Night-Time” by M. Haddon. In the post-postmodern novel, the construction of the world takes place in accordance with the concept of the psychic world as one that contains hidden spaces that can be actualized in situations of uncertainty, during strong shocks, etc. Christopher, the protagonist of M. Haddon’s novel, has a special way of thinking inherent in the strategy to objectify reality laying it out into basic causal elements. At the same time, the protagonist represents a special type of scientific mind seeking to learn the world in accordance with the concept of prime numbers and avoiding any form of emotionality.

Key words: *post-postmodernism, contemporary British novel, autism, protective mechanisms of the psyche.*

**Вступ
Introduction**

Постпостмодерністські наративи постають формою оприявлення мислення таких персонажів, які досі не були героями літературних творів і чия когнітивна специфіка не мала потужного впливу на формування самого літературного наративу. Так, у британському романі «Дивний випадок із собакою вночі» Марка Геддона (2003 р.) наявна спроба наблизити оповідь твору до тексту, який міг би насправді продукувати юнак із синдромом Аспергера (короткі речення, використання простих чисел для нумерації розділів, наявність докладних описів подій і ситуацій, що відповідають аутичному мисленню персонажа – Кристофера). Подібна стратегія письма хоча

вперше і представлена в постпостмодернізмі, проте має традиції ще в річищі модерністської літератури, які властива техніка потоку свідомості. Цей поетологічний прийом був спробою зафіксувати мислення персонажів, котрі мали невралгічні розлади чи психічні порушення. Отже, зображення мовлення й мислення персонажа з синдромом Аспергера (й наближення самої оповіді до реального щоденника, написаного людиною з такими порушеннями) є продуктом постмодерністських художніх експериментів, які розкривають тенденції до реактуалізації модерністських стратегій письма.

Зауважу, що загалом кристалізація постмодерністських ідей, представлених у знакових працях теоретиків (Ліотара, Барта, Джеймісона), уможливила значно краще розуміння модернізму. Розуміння модернізму через кристалізацію основних віх постмодернізму видається природним процесом, детермінованим тим, що кожна нова культурно-історична епоха не виникає на порожньому місці з вакууму. В. Чернецький наводить низку американських досліджень, що, на думку науковця, засвідчують «когерентне розуміння та «отвердіння» концептів модернізму та модерності» (Чернецький, 2008: 240), що «стали можливими тільки в постмодерну епоху» (Чернецький, 2008: 240). Навіть якщо постмодернізм і поставав запереченням модернізму, його антиподом, то з часом важливо було інтенсифікувати не стільки розбіжності, скільки те, що, власне, має бути запереченим.

П. Баррі в розділі «Постмодернізм» «Вступу до теорії...» визначає основні епістемологічні та поетологічні центри модернізму, що, проте, знаходять свій органічний розвиток і в постмодернізмі: «1. Новий акцент на імпресіонізмі й суб'єктивності, тобто на тому, як ми бачимо, а не що (інтерес, який стає очевидним у використанні техніки потоку свідомості).

2. Відхід (у романах) від безсумнівної об'єктивності, головними рисами якої були зовнішній всезнаючий наратор, фіксовані точки зору й чітка етична позиція.

<...> 5. Схильність до «рефлексивності», так що вірші, п'єси й романи ставлять питання, які стосуються їхньої природи, статусу й ролі» (Баррі, 2008: 99). Зазначена схема, представлена 5 пунктами, знаходить свою реактуалізацію в постмодернізмі й, забігаючи наперед, зазначу, що також і в постпостмодернізмі, в чому ми переконалися в наших попередніх розвідках (Дроздовський, 2019). Суб'єктивність зображення репрезентована в постпостмодернізмі множинністю інтерпретацій того самого явища, подібно до

епізоду зґвалтування в романі «Спокута» І. Мак'юена. Потік свідомості в постпостмодерністських наративах представлений ситуацією змішування фіктивної реальності, спричиненої сильними душевними потрясіннями, страхами, невралгічними розладами, як у романах С. Вотерс («Маленький незнайомец»), та справжньою дійсністю, яка у якийсь момент починає «вислизати» від персонажів.

Водночас у романі «Дивний випадок із собакою вночі» Марка Геддона репрезентовано протагоніста (Кристофер) із синдромом Аспергера. Особливості світосприйняття, специфіка мовлення персонажа, представлена в дискурсивній парадигмі роману, є важливим об'єктом вивчення з позиції як дослідження світоглядних параметрів постмодерністського героя, так і вияву специфічних мовленнєвих характеристик персонажа, який є носієм аутичного світосприйняття, що має важливе значення в шуканнях авторів-постпостмодерністів. Аутичне мислення постає таким, що унеможлиблює або принаймні мінімізує комунікативні непорозуміння, сприяючи автономізації персонажа та його дистанціюванню від інших, що, відповідно, детермінує зменшення соціальної конфліктності, попри те, що синдром Аспергера передбачає дотримання правил у спілкуванні з протагоністом.

Методи та методики дослідження ***Methods and Techniques of the Research***

У дослідженні використано підходи герменевтичного й структурного аналізу в аспекті вивчення психології персонажа, особливостей світоглядних параметрів та філософських настанов героя постпостмодерністського роману.

Результати ***Results***

Протагоніст роману «Дивний випадок із собакою вночі» М. Геддона має специфічну психіку, яка є вразливою для зовнішнього світу; він в особливий спосіб вибудовує комунікацію та поведінку зі світом зовні.

Так, Кристофер не може:

а) сприймати будь-яких тактильних контактів з іншими людьми: «Він підняв праву руку й розвів пальці віялом. Я підняв ліву руку, розвів пальці

віялом, і ми торкнулися пучками. Ми так робимо, бо Батько інколи хоче мене обійняти, але мені не подобається обійматися, тож натомість ми робимо цей жест, який означає, що він мене любить» (Геддон, 2016: 21);

б) споживати різну їжу, що торкається одна одної на тарілці: «На вечерю була печена квасоля, проколі та два шматка шинки, і вони були викладені на тарілці так, що не торкалися один одного» (Геддон, 2016: 51);

в) торкатися жовтих і коричневих речей: «Гадаю, мені сподобаються рожеві квадрати, але не жовті, оскільки я не люблю жовтий колір» (Геддон, 2016: 45);

г) розуміти жарти, жести і метафори: «Якщо я розмірковую над жартом, то мені треба уявити, що слово має однозначно декілька значень, а це наче водночас слухати декілька музичних творів – це бентежить, збиває з пантелику і зовсім не заспокоює, як білий шум» (Геддон, 2016: 13). «Я гадаю, що це [метафори] треба називати брехнею, бо кури не сміються, а на серці не лежить ніяке каміння. Коли я намагаюся уявити собі значення цього виразу, то починаю плутатися, оскільки поки розмірковуєш про зв'язок між смертю собаки й дубом, то забуваєш, про що йшлося» (Геддон, 2016: 20). «Шивон також каже, що як стулити рота й гучно видихнути крізь ніздрі, то це може означати, що ти розслаблений, чи зануджений, чи сердитий – усе залежить від того, скільки повітря виходить з твого носа, з якою швидкістю, яку форму має твій рот, коли ти це робиш, як ти сидиш, що ти щойно сказав і ще сотні інших речей, які є надто складними, аби збагнути їх за декілька секунд» (Геддон, 2016: 20);

д) розмовляти і довіряти незнайомцям: «Мені не хотілося говорити з жодним із них, оскільки я був голодний і втомлений і вже поговорив із багатьма незнайомцями, а це було небезпечно» (Геддон, 2016: 186);

е) користуватися чужими речами, а також ділити речі з незнайомцями: «І мені не хотілося користуватися цим туалетом через калі, оскільки це були калі незнайомих людей і вони були коричневі, але мені довелося» (Геддон, 2016: 163).

Попри ці внутрішні обмежувачі, детерміновані особливостями психіки й генетики, протагоніст роману у разі дотримання певних правил постає цілком соціалізованою «нормальною» особистістю, наділеною потужною волею й розумовими здібностями.

Кристофер може 1) виконувати складні математичні розрахунки (наприклад, скласти з математики іспит рівня а) «І я розгадав цю головоломку, бо зрозумів, що всередині неї є дві засувки у вигляді двох металевих стрижнів у

каналах» (Геддон, 2016: 216); 2) запам'ятовувати найдрібніші деталі: «Батько прийшов додому о 5:48 вечора... На ньому була сорочка в клітинки лай мово-зеленого та небесно-блакитного кольорів, і шнурівки на одному черевіку були зав'язані подвійним вузлом, але на другому – ні» (Геддон, 2016: 83); 3) намагатися контролювати свої емоції: «Я став робити глибокі вдихи, як радила Шивон, коли мені хотілося когось ударити в школі, і я нарахував 50 вдихів і під часу підносив парні числа до третього степеня...» (Геддон, 2016: 211).

Психіка Кристофера позначена травмами, які юнак переживає через сварки з батьками. «Інколи батько казав: «Кристофере, якщо ти не будеш поводитися полюдськи, то, чесне слово, я з тебе три шкури спущу» або Мати казала: «Господи, Кристофере, я серйозно замислююсь над тим, аби здати тебе до інтернату», а ще Мати казала: «Ти мене скоро в могилу заженеш» (Геддон, 2016: 51).

Сильного удару хлопцеві завдає зізнання місіс Александер про причину зникнення матері з життя сина: «Розумієш, я гадала, ти знаєш. Ось чому твій тато думає, що містер Шиєрс – дуже погана людина. І саме тому він не хоче, аби ти ходив і розпитував людей про містера Шиєрса. Тому що це збудить погані спогади» (Геддон, 2016: 64). Травмує психіку й цькування з боку Террі: «Террі, старший брат Френсіса з моєї школи, запевняв, що єдина робота, яку мені довірять, – це збирати візки в супермаркеті чи прибирати віслуче лайно в притулку для тварин і що ніхто не дозволить децепешникам керувати ракетами, які коштують мільярди фунтів» (Геддон, 2016: 30). Значним психічним ударом є зізнання батька про вбивство пса Веллінгтона: «Це я вбив Веллінгтона, Кристофере» (Геддон, 2016: 122). Водночас наведені стресові чинники не вибивають ґрунту з-під ніг головного персонажа роману, а сприймаються як елемент загадки, яку можна розв'язати раціонально, послуговуючись індуктивно-дедуктивними принципами мислення. Часто Кристофер сприймає навколишню дійсність як пазл, у якому потрібно виявити приховану закономірність, бо події у світі мають детермінізм, на думку юнака.

Особливим є сприйняття смерті в романі: Кристофер не вірить у рай, а смерть сприймає як біологічний розклад тіла, або розвіювання попелу, який згодом за природним кругообігом перетвориться на дощ, ґрунт тощо. Юнак має чітко визначені плани на майбутнє та особливе уявлення про сім'ю: майбутня дружина для нього – це лише помічниця, яка допомагає прибирати, про почуттєві аспекти не йдеться: «...Потім, коли я отримаю диплом з математики,

або з фізики й математики, то почну працювати, зароблятиму багато грошей, і зможу платити робітникові, який би за мною доглядав, готував їсти й прав мої речі, або я знайду жінку, ми з нею поберемося, вона стане моєю дружиною й готуватиме мені їсти, тож у мене буде компанія і я не буду жити один» (Геддон, 2016: 49).

Висновки **Conclusions**

Психіка протагоніста роману «Дивний випадок із собакою вночі» М. Геддона містить ознаки резистентності до зовнішніх соціально-комунікативних подразників. Кристофер за умови, якщо сторонні дотримуються відповідних правил поведінки з ним (не переходять межі в спілкуванні, не пропонують їжі певного кольору та ін.), виявляє надзвичайні аналітичні здібності й здатність адекватно поводитися в стресових ситуаціях. Аналітичність розуму персонажа посилена браком дзеркальних нейронів, що позначається і на нездатності сприймати художню літературу, побудовану на принципах метафоричності й метонімії, тобто заміщенні дійсності уявленнями про неї (симулякрами), що не гуртуються на законах фізики й точних наук. Уявлення про світ як такий, що має чіткі закономірності, допомагає юнакові протистояти комунікативним непорозумінням і досягати поставленої мети. Наукоцентричність світоглядних позицій визначає соціальні успіхи персонажа й дає можливість сформуванню власної траєкторії життєвого шляху, соціальний успіх на якому мислиться як один із важливих чинників самостворення й професійного розвитку.

Література **References**

- Баррі, П. (2008). *Вступ до теорії: літературознавство та культурологія* (Пер. з англ. О. Погинайко; наук. ред. Р. Семків). Київ: Смолоскип.
- Геддон, М. (2016). *Загадковий нічний інцидент із собакою* (Пер. з англ. Анастасія Рогоза). Харків: Клуб сімейного дозвілля.
- Дроздовський, Д.І. (2019). Модифікація містеріального паттерну у британському романі після 2000 р. *Закарпатські філологічні студії* (Т.2, с. 172–178).
- Мак'юен, І. (2008). *Спокута* (Пер. з англ. В. Дмитрук). Львів: Кальварія. 344 с.
- Чернецький, В. (2008). Постмодернізм чи культурна логіка посткомунізму? Знайомство з Джеймісоном. *Модернізм після постмодерну* (с. 231–260). Київ: ПЦ «Фоліант».
- Waters, S. (2009). *The Little Stranger*. London-NY: Riverhead Trade.